

בראשית פרק יב – לך לך

בלימוד פרק י"ב אנו נפגשים עם אברהם אבינו החל מהדיבור הראשון של ה' אליו בציווי "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ". במשך עשרה דורות אין ה' מדבר עם איש עד שמגיע אברהם לעולם. הדיבור "לך לך" הוא אור המתחיל לבקוע מתוך החושך הגדול. בפרק זה מתחילים פרקי אברהם, הפותחים את סיפורי האבות בספר בראשית. להוראת פרק י"ב מוקדשים שני שיעורים.

שאלות מכוונות למידה

- מדוע נבחר אברהם לאבי האומה ומדוע אין הדבר כתוב בפתח פרקי אברהם?
- מה אפשר ללמוד מהפנייה של ה' לאברהם אבינו?
- מהם הניסיונות הראשונים של אברהם וכיצד עמד בהם?

2..... מבנה הפרק

3..... צו ה' לאברהם וקיומו [פסוקים א-ה]

8..... מסעות אברהם בארץ וירידתו למצרים [פסוקים ו-כ]

12..... הקשר רחב [רשות]

13..... הקשר אישי [רשות]

מבנה הפרק

א ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצה וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך:
 ב ואעשה לך גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה ג ואברכה מברכה ומקללך
 אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה ד וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט
 ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מתרן: ה ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט
 בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען
 ויבאו ארצה כנען:

צו ה' לאברהם
וקיומו

ו ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והפנעני אז בארץ: ז וירא ה' אל אברהם
 ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו: ח ויעתק משם ההרה
 מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה' ויקרא
 בשם ה' ט ויסע אברהם הלוך ונסוע הנגבה:

מסעות אברהם
בארץ

י ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ: יא ויהי כאשר הקריב
 לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את: יב והיה
 כי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו: יג אמרי נא אחתי את
 למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך: יד ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים
 את האשה כי יפה הוא מאד: טו ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח
 האשה בית פרעה: טז ולאברהם היטיב בעבורה והיה לו צאן ובקר וחמרים ועבדים ושפחת
 ואתנת וגמלים: יז וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברהם:
 יח ויקרא פרעה לאברהם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך הוא: יט למה
 אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך. כ ויצו עליו פרעה
 אנשים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל אשר לו:

ירידת אברהם
למצרים

צו ה' לאברהם וקיומו [פסוקים א-ה]

הקדמה:

"... הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם..." (ישעיה נא, א-ב)

בלימוד פרק יב אנו מקיימים את דברי הנביא ונפגשים עם אברהם אבינו החל מהדיבור הראשון של ה' אליו.

בראשית רבה לט ד:

"ויאמר ה' אל אברהם לך לך" (קהלת ז, יט): "החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר" מעשרה דורות שמנח ועד אברהם ומכולם לא דברתי עם אחד אלא עמך" ויאמר ה' אל אברהם לך לך."

במשך עשרה דורות אין ה' מדבר עם איש עד שמגיע אברהם לעולם. הדיבור "לך לך" הוא אור המתחיל לבקוע מתוך החושך הגדול.

הכתוב מסתיר מאתנו מדוע פונה ה' אל אברהם דווקא. נשווה זאת לפנייה אל נח:

ח ונח מצא חן בעיני ה': ט אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים ה'ה בדרתיו את-האלקים התהלך-
נח: יג ויאמר אלקים לנח קץ כל-בשר בא לפני ...

הכתוב מתאר את צדיקותו של נח לפני פניית ה' אליו כהסבר לפנייה. אך כאן:

א ויאמר ה' אל-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר אראך: ב ואעשה לך גויל גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה: ג ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה:

ה' פונה לאברהם ושולח אותו לארץ, ובניגוד לנח אנחנו לא יודעים מדוע הפנייה נעשית דווקא אליו. אחת השאלות שנעסוק בהן היא מדוע נבחר דווקא אברהם לאבי האומה? לאורך היחידות העוסקות באברהם נלמד אודותיו ונעלה תשובות לשאלה זו.

כל מורה יבחר את הדרך המתאימה לו לעסוק בשאלה.

הערה למורה: כדאי לקרוא על כך ביחידת הפרשנות הנלמדת בכתה י"א במסגרת תכנית המוגבר. מורה המלמד את יחידת הפרשנות ישלב אותה בהוראת ספר בראשית.

לתלמידי 5 יח"ל –

אנו מביאים שני פירושים העונים על שאלה זו, פירוש רמב"ן ופירוש המהר"ל. על המורה ללמד אחד מן הפירושים:

רמב"ן

(שימו לב, ההתייחסות היא לקטעים ברמב"ן המודגשים ולא לכל הפירוש, שבו הרמב"ן עוסק בהקשר רחב יותר מאשר שאלתנו):

(ב) והנה זאת הפרשה לא בארה כל הענין, כי מה טעם שיאמר לו הקדוש ברוך הוא עזוב ארצך ואיטיבה עמך טובה שלא היתה כמוהו בעולם, מבלי שיקדים שהיה אברהם עובד אלהים או צדיק תמים, או שיאמר טעם לעזיבת הארץ, שיהיה בהליכתו אל ארץ אחרת קרבת אלהים. ומנהג הכתוב לאמר התהלך לפני ותשמע בקולי ואיטיבה עמך כאשר בדוד ובשלמה, וכענין התורה כולה אם בחוקותי תלכו (ויקרא כו ג), אם שמע תשמע בקול ה' אלהיך (דברים כח א). וביצחק אמר בעבור אברהם עבדי (להלן כו כד). אבל להבטיחו בעבור יציאת הארץ אין בו טעם:

אבל הטעם, מפני שעשו אנשי אור כשדים עמו רעות רבות על אמונתו בהקב"ה, והוא ברח מהם ללכת ארצה כנען ונתעכב בחרן, אמר לו לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב מתחלה, שתהיה עבודתו לו וקריאת בני האדם לשם ה' בארץ הנבחרת, ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגוים ההם, לא כאשר עשו עמו באור כשדים שהיו מבזין ומקללים אותו, ושמו אותו בבור או בכבשן האש. ואמר לו שיברך מברכיו ואם יחיד מקללו יואר, וזה טעם הפרשה. אבל התורה לא תרצה להאריך בדעות עובדי עבודה זרה ולפרש הענין שהיה בינו ובין הכשדים באמונה, כאשר קצרה בענין דור אנוש וסברתם בעבודה זרה שחדשו:

מדוע לא כתבה התורה את הסיבה לבחירה באברהם כאבי האומה לפי המהר"ל?

המהר"ל בספרו "נצח ישראל", פרק יא:

[...] באברהם לא היה בחירה פרטית, רק (=אלא) באומה הישראלית, שהם זרעו. שהרי כתיב באותה בחירה "ואעשה אותך לגוי גדול", וזה בחירה כללית, ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל, ולא בחטא, ...

עיקר הבחירה שבחר השם יתברך באברהם, לא היה בחירה פרטית, רק שבחר בו ובזרעו אחריו בחירה כללית, ולא היה בחירה פרטית. שהבחירה הפרטית הוא לפי המקבל, ואם נשתנה המקבל, ישתנה הדבר. ולכך יתורץ השאלה, שלא הזכיר הכתוב צדקת אברהם, קודם שנגלה עליו השכינה, ואמר לו "לך לך מארצך וממולדתך וגו'", שאם כך היה משמע שלכך נגלה עליו הקב"ה, ואמר לו "לך לך מארצך" בשביל זכותו שהזכיר, ואם כן היה זאת האהבה תלויה בדבר, וכל אהבה התלויה בדבר, בטל דבר בטל[ה] האהבה. [...] וכיון שלא נזכר צדקת אברהם קודם שאמר לו "לך לך מארצך", לא היה זה בשביל צדקת אברהם, עד שתאמר אם בטל דבר בטל[ה] האהבה, כי זכות אבות אפשר שיהיה תמה, ואם כן תהיה הבחירה הזאת שבחר באברהם בטל[ה]. ולכך לא הזכיר זכותו, לומר כי הבחירה הזאת לא תליא בזכות כלל, ולכך אי אפשר שיהיה דבר זה בטל.

הציווי וההבטחות

מסכת אבות, ה, ג

"עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם, להודיע כמה [גדולה] חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום."

הניסיון הראשון [על פי פירוש הרמב"ם למסכת אבות]

א וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְוֹלָדֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: ב וַאֲעֹשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאֶגְדְּלָהּ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה: ג וְאַבְרָכָה מִבְּרָכֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֲאִר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה:

- מדוע יש פירוט של מקומות היציאה?
- מדוע אין ה' אומר לו מראש לאן ללכת?
- מה משמעות ההבטחות המלוות לציווי? (שאלה זו יש ליישב על פי הפשט – לא ייערך כאן דיון עליה).

רש"י [א]:

לך לך - להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם:

- להנאתך ולטובתך - מאיזו מילה מסיק רש"י את דבריו?
- מהן שתי הטובות שהוא רואה בציווי ה' לאברהם?

הערה למורה:

זוהי הזדמנות לדבר על המושג "ייתור" בלשון הכתוב.

רש"י [ב]:

אל הארץ אשר אראך - לא גלה לו הארץ מיד...

רד"ק [ב]:

ואלו אמר לו אל ארץ כארצך טובה או טובה ממנה לא היה כל כך קשה, אבל אמר אל הארץ אשר אראך ולא ידע הטובה היא אם רעה, וכל זה אמר לו האל להודיע חבתו של אברהם אבינו שכל אלה הדברים קשים לאדם והכל קבל מאהבה לעשות רצון האל:

- מהי השאלה העולה מדברי רש"י המצוטטים לעיל?
- כיצד עונה רד"ק על שאלה זו?

רש"י מפנה את תשומת לבנו לכך שהקב"ה לא אמר לאברהם את היעד המפורש אליו הוא נדרש ללכת – ארץ כנען.

לדעת רד"ק באופן זה אברהם תוהה לאורך מסעו באשר לטיב הארץ אליה הוא הולך, מה שמקשה עליו את קיום הציווי. מטרת הקב"ה הייתה להגדיל את הניסיון בו מתנסה אברהם וללמד אותנו על גדולתו אמונתו ואהבתו את הקב"ה.

רמב"ן [א]:

וטעם להזכיר "ארצך ומולדתך ובית אביך", כי יקשה על האדם לעזוב ארצו אשר הוא יושב בה ושם אוהביו ורעיו וכל שכן כשהוא ארץ מולדתו ששם נולד, וכל שכן כשיש שם כל בית אביו, ולכך הוצרך לומר לו שיעזוב הכל לאהבתו של הקב"ה.

- "ארצך, מולדתך, בית אביך" – מדוע הם מוזכרים דווקא בסדר זה, לדעת רמב"ן?
- מה מלמד הפירוט על גודל הניסיון?

הערה למורה:

זוהי הזדמנות להקנות את המושג "מהקל אל הכבד" בכתוב.

קיום הציווי

ד וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹט וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בָּצֵאתוֹ מִחָרָן:
ה וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-
עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

מי מצטרף אל אברהם?

רש"י [ה]:

אשר עשו בחרן - שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו.

ופשוטו של מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם, כמו "עשה את כל הכבוד הזה" (שם לא, לא).
"וישראל עושה חיל" (במדבר כד, יח) לשון קונה וכונס:

- איזה רמז בכתוב רואה רש"י למעשיו של אברהם בחרן?
- מדוע מביא רש"י פירוש על דרך הפשט ופירוש על דרך הדרש?

הערה למורה: כדאי לעיין בהסברים ביחידת הפרשנות של רש"י רמב"ן המיועדת לתלמידי המוגבר ועוסקת בנקודה זו.

העמקה:

כדאי להביא כאן את דברי רמב"ם המתארים את דרכו של אברהם. בדרך כלל התלמידים מכירים את המדרש על שבירת הפסלים, וחשוב להראות שאין מדובר במעשה חד פעמי של ילד המתחכם

מול אביו ומול שכניו, אלא זה ביטוי לדרכו של אברהם להילחם בעבודה זרה ולקרב את העולם אל ה'.

רמב"ם, הלכות עכו"ם, פרק א:

[...] ובן ארבעים שנה, הכיר אברהם את בוראו.

כיון שהכיר וידע, התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם, ולומר שאין זו דרך האמת, שאתם הולכים בה. ושיבר הצלמים, והתחיל להודיע לעם, שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך-- כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים; וראוי לאבד ולשבר כל הצורות, כדי שלא יטעו בהן כל העם, כמו אלו שהן מדמין, שאין שם אלוה אלא אלו.

כיון שגבר עליהם בראיותיו, ביקש המלך להורגו; נעשה לו נס, ויצא לחרון. והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען, והוא קורא, שנאמר "ויקרא שם בשם ה', אל עולם" (בראשית כא, לג).

וכיון שהיו העם מתקבצין לו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם. ושתל בלבם העיקר הגדול הזה

מסעות אברהם בארץ וירידתו למצרים [פסוקים ו-כ]

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ: ז וַיֵּרָא ה' אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעוֹךָ אֲתָן אֶת-הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיְבִין שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו: ח וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהֲרָה מִקְדָּם לְבֵית-אל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית-אל מִים וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבִין-שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': ט וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה: י וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם לְגֹר שָׁם כִּי-כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ: יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל-שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְת-מִרְאָה אָתָּה: יב וְהָיָה כִּי-יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ: יג אֲמַרְי-נָא אַחְתִּי אָתָּה לְמַעַן יֵיטֵב-לִי בְּעַבְדוֹךָ וְחַיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלָךָ: יד וַיְהִי כִּבּוֹא אַבְרָם מִצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה הוּא מְאֹד: טו וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעֲה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל-פְּרַעֲה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲה: טז וְלֹא-אַבְרָם הֵיטִיב בְּעַבְדוֹרָה וְהָיָה-לוֹ צֹאן-וּבִקָּר וְחֲמָדִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים: יז וַיִּנְגַע ה' אֶת-פְּרַעֲה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ עַל-דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם: יח וַיִּקְרָא פְּרַעֲה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עָשִׂיתְ לִי לָמָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הוּא: יט לָמָּה אָמַרְתָּ אַחְתִּי הוּא וְאָקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ: כ וַיֵּצֵו עָלָיו פְּרַעֲה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ:

הערה למורה: התלמידים נדרשים לדעת מה קרה לשרה אמנו בפסוקים יא-כ

”כל מה שאירע לאבות סימן לבנים”

הערה למורה: נושא זה חשוב במיוחד ומוביל בלימוד ספר בראשית. מומלץ לעיין ביחידה הרלוונטית העוסקת בנושא במסגרת יחידת המוגבר פרשנות רש”י ורמב”ן.

בפסוקים ו-ט מתוארים מסעותיו של אברהם אבינו (המקומות שעבר בהם, מעשיו השונים) ומפסוק י עד פסוק כ מתוארים מעשיו במצרים אליה ירד מפאת הרעב. הכתוב מרבה כאן בפרטים הנוגעים למסעותיו של אברהם, ובפרקים הבאים בהמשך גם על פרטי מסעותיהם של יצחק ויעקב, ונשאלת השאלה מה אנו למדים מתיאורים מפורטים אילו?

רמב”ן (ו):

אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בעניין אברהם יצחק ויעקב, והוא עניין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה. ואמרו: **כל מה שאירע לאבות סימן לבנים** (על פי מדרש תנחומא). ולכן **יאריכו הכתובים** בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים. ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת. וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו.

הערה למורה: התלמיד צריך להבין את העיקרון העומד מאחורי הכלל "מעשי אבות סימן לבנים" ולא חייב את הדוגמא שהובאה בדברי רמב"ן (חפירת הבארות). רמב"ן מפרש את הפסוקים הללו בדרך הרמז "באים ללמד על העתיד".

מעשה אבות סימן לבנים - הדגמה בפסוקים י-כ :

"כל מה שארע לאבות סימן לבנים" – רמב"ן רואה את הקשר בין ירידת אברהם למצרים לבין ירידת עם ישראל למצרים :

הערה למורה: לתלמידים חלשים מומלץ למלא את הטבלה בפסוקים מ'מה שאירע לבנים' ולתת לתלמידים למלא את 'מה שאירע לאברהם'. תלמידים חזקים יכולים למלא את שני חלקי הטבלה.

רמב"ן (י):

ויהי רעב בארץ - הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת, והמצרים עשקו אותו חנם לקחת את אשתו. והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים, והוציאו משם במקנה בכסף ובהב, וגם ציווה עליו פרעה אנשים לשלחם :

ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ, והמצרים ירעו להם וייקחו מהם הנשים כאשר אמר (שמות א כב): וכל הבת תחיון, והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבד מאד, והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ. לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים.

מה שארע לאברהם	מה שארע לבניו	
		סיבת הירידה
		לקיחת הנשים
		העונש של מצרים
		המתנות
		השילוח הנחרץ

רש"י [י]:

רעב בארץ - באותה ארץ לבדה, לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו לצאת ממנה :

- במה התנסה אברהם לדעת רש"י?

לתלמידי 5 יח"ל:

רמב"ן [י]:

ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלוהים כוח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי האלוהים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביז פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא:

- במה חטא אברהם בשגגה לדעת רמב"ן, ומה לדעתו גרם מעשהו לדורות?

פירוש רד"ק:

רד"ק: [...] פחד אברהם, ולא סמך על הבטחת האל שהבטיחו, כי אמר שמא יגרום החטא וכן פחד יעקב אבינו אחר הבטחת האל וכן ראוי לכל צדיק שלא יסמוך במקום סכנה על הנס וישמור עצמו בכל תחבולה אשר יוכל...

- כיצד עונה רד"ק על טענת רמב"ן?

אמרי נא אחותי את – יחסו של אברהם אבינו לשרה

בקשת אברהם משרה מעלה לכאורה קושי מוסרי: האמנם דואג אברהם לעצמו אפילו במחיר קלונה של שרה?

על שאלה זו עונה רד"ק: "חלילה לו שיתכבד בקלונה כי קלונה יהיה קלונו".

איך אם כך ניתן להסביר את בקשתו של אברהם אבינו משרה?

הערה למורה: תלמידי 3 יח"ל צריכים להכיר את הסבר הספורנו שלהלן, (אך ללא צורך ללמוד אותו במקור), ותלמידי 5 יח"ל ילמדו את אחד משני הפירושים הבאים בלשונם:

ספורנו:

למען ייטב לי - למען פשתאמרי שאת אחותי יקנה כל אחד מהם שאשיאך לו, ולא יחשב שום אחד מהם להרגני, אבל "ייטיב לי" במהר ובמתן (על פי להלן ל"ד, יב), כמו שהיה המנהג אז שהיו מפתים את אבי האשה במהר וקרוֹבִיָה במגִדְנוֹת (על פי להלן כ"ד, כג), כדי שִׁיִּסְפְּימוּ לְתֵת אוֹתָהּ לְתוֹבֵעַ... ויבין כך (תוך כדי הדיון על המוהר ועל הנישואים) חשב (שכבר תהיה אפשרות) לצאת משם. וְתִקַּח הָאִשָּׁה - וְלֹאֲבָרָם הִיטִיב. שְׁלֹא נִמְלְכוּ רֵאשׁוֹנָה בּוֹ לְפִתּוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמְנַהֵג, וְזֶה כִּי חָשְׁבוּ שְׁלֹא הָיָה צָרָךְ לָזֶה כָּלֵל מֵאַחַר שֶׁלְקַחָהּ הַמְלִיץ לְאִשָּׁה...

על פי פירוש הספורנו יש להבין את בקשתו של אברהם בדרך הבאה - אברהם אבינו הגיע במסעותיו למקומות בהם אנשים היו עלולים לפגוע בשרה בגלל יופייה. אי לכך, במסעות רבים אמר אברהם ששרה היא אחותו, והוא ביקש ממנה לומר כך על עצמה.

להרחבה :

כך למשל, אומר אברהם לאבימלך: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אֲבִי, וְאָמַר לָהּ: זֶה חֲסִידִי; אֲשֶׁר תַּעֲשֵׂי עִמָּדִי, אֶל כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שְׁמָה אֲמַרִי לִי אַחִי הוּא" (בראשית כ', יג).

בכך קיווה שאם מישהו יחשוק בה, הוא לא ירצח את אברהם כדי לקחת את אשתו היפה, אלא יכנס למשא ומתן מתמשך כמקובל בעולם העתיק על "קניית" האשה מאחיה, ייתן לאח מתנות, וכך אברהם ירוויח זמן עד שימשיך בנדודיו ליעד הבא. תכנית זו הצליחה בכל מסעות אברהם עד שהגיע למצרים ושם קרתה תקלה בלתי צפויה, מלך מצרים לקח את שרה בעל כורחם וללא משא ומתן עם "אחיה" אברהם. תקלה מעין זו קרתה שוב שנים רבות לאחר מכן גם עם אבימלך בגרר.

רד"ק:

למען ייטב לי בעבורך - פרושו וחיתה נפשי בגללך.

בעבורך - פירש בעבור דברך שתאמרי אחותי את, והטובה שלא יהרגו אותו. כי לא נתכוון אברם שיעשו עמו טובת אחרת ואע"פ שאמר **ולאברם הטיב בעבורה** הוא לא נתכוון לכך, חלילה לו שיתכבד בקלונה כי קלונה יהיה קלונו. והטובה היא שהטיב לו פרעה לא ישרה בעיניו ולא היתה מקבלת לולי שהיה רצון ברצונו (של פרעה) והיה מפחד ממנו אם יעשה דבר שלא ברצונו, שהרי ממלך סדום לא רצה לקבל ממנו ממון אף על פי שהציל את שלו כי טוב עין היה ומסתפק במה שנתן לו הא-ל...

הקשר רחב [רשות]

אברהם בעיני הנביאים:

ישעיהו פרק נא

(א) שִׁמְעוּ אֵלַי רְדֹפֵי צְדָק מִבְּקֹשֵׁי ה' הַבֵּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתֶּם וְאֶל מַקְבַּת בּוֹר נִקְרְתֶם: (ב) הַבֵּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלְלֵכֶם כִּי אֶחָד קָרָאתִי וְאֶבְרָכְהוּ וְאֶרְבְּהוּ:

ועל כך אומר מלבי"ם:

(ב) הביטו אל אברהם אביכם. כמו שהוא היה יחיד ועמד נגד תועים רבים כן תהיו אתם, ונגד מקבת בור נקרתם אומר הביטו אל שרה תחוללכם. כי שרה היתה ראויה להיות עקרה בטבעה וילדה בנים נגד הטבע, כן אתם הגם שמצד הטבע א"א שתשיבו העכו"ם אל האמונה, יהיה זה כנגד הטבע: כי אחד קראתיו. בעוד שקראתיו לפרסם אמונתי היה אחד בעולם מאמין באלהי עולם, גם היה בטבעו להיות אחד אשר לא יתרבה, ומ"מ ואברכהו וארבהו, אם בהשיב עמים רבים לאמונת האל, שעז"א ואברכהו. אם להוליד בנים, שעז"א וארבהו:

אברהם ושרה הם הסמל לדורות של היהודים ומעשיהם שפעמים רבות הם כנגד כל הסיכויים וכנגד הטבע.

הקשר אישי [רשות]

לך-לך

אברהם אבינו נענה לצו ה' ללכת אל 'הארץ אשר אראד'.
במשך דורות המשיך הצו הזה לפעום בעם ישראל, ויהודים חשו כי זה המסלול שבו עליהם ללכת,
אל ארץ ישראל.
אפשר לדבר על מקומה של ארץ ישראל בחיינו, על מסירות הנפש לארץ ישראל אשר מתחילה מימי
אברהם אבינו ועוברת כחוט השני דרך כל דורות עם ישראל עד לדורנו, דור השיבה לארץ.
מומלץ לראות את הסרטון על פי השיר ['להיות יהודי'](#)

ויהי רעב בארץ

אפשר לדבר על התמודדות עם משבר, על קשיים המתגלים בדרך למימוש החזון וכן על היחס בין
ביטחון בה' (אשר אמר לאברהם ללכת אל ארץ ישראל) לבין השתדלות בזמן קושי.